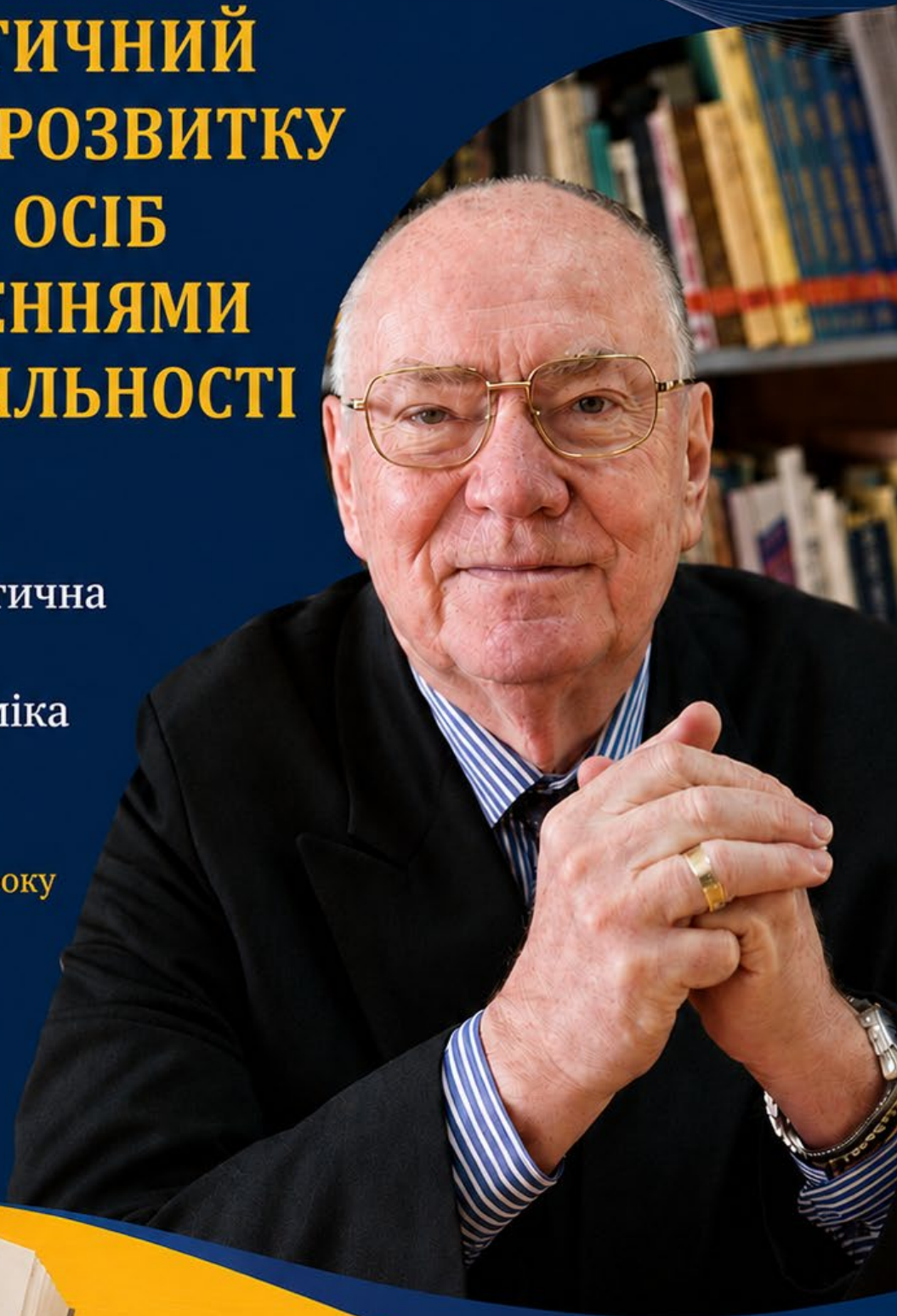
СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД У РОЗВИТКУ ТА ОСВІТІ ОСІБ З ОБМЕЖЕННЯМИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

І Міжнародна науково-практична конференція пам'яті академіка В.М. Синьова

13-14 березня 2026 року

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ КОНФЕРЕНЦІЇ

УДК 378.091.3-056.2/.3:007.2]:005.745

Збірник матеріалів конференції рекомендовано до видання рішенням Вченої Ради факультету спеціальної освіти та соціальної політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (Протокол № 6 від 28 квітня 2026 року)

Рецензенти:
О.В. Чеботарьова **–** доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України
Л. М. Руденко **–** доктор психологічних наук професор, завідувач кафедри спеціальної психології факультету спеціальної освіти та соціальної політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

За редакцією:
І.С. Маркусь – кандидата педагогічних наук, доцента, декана факультету спеціальної освіти та соціальної політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, президента громадської організації «Українська асоціація корекційних педагогів».
І.О. Сасіної – кандидата психологічних наук, доцента, завідувача кафедри освітньої реабілітації осіб з порушеннями зору факультету спеціальної освіти та соціальної політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

ISBN 978-966-931-359-1

Синергетичний підхід у розвитку та освіті осіб з обмеженнями життєдіяльності: збірник матеріалів **І Міжнародної науково-практичної конференції пам'яті академіка В.М. Синьова (13-14 березня 2026 року)** / за редакцією І.С. Маркусь, І.О. Сасіної. Київ: Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2026. 358 с. Електронне видання

УДК 378.091.3-056.2/.3:007.2]:005.745

Повну відповідальність за зміст, підбір, точність наведених матеріалів, цитат, статистичних даних, відповідної галузевої термінології, власних імен, джерел інформації, орфографію, плагіат та іншу інформацію, яка використана у публікаціях, несуть автори опублікованих праць

ISBN 978-966-931-359-1

© Факультет спеціальної освіти та соціальної політики, 2026
© Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2026

СЕКЦІЯ 5. СИНЕРГІЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Г. В. Афузова
кандидат психологічних наук, доцент
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова (місто Київ)
В. І. Кротенко
кандидат психологічних наук, доцент
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова (місто Київ)

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА КЛІНІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Сучасна система підготовки психологів в Україні функціонує в умовах зростання соціального запиту на фахівців, здатних працювати з особами зі стійкими та тимчасовими порушеннями психічного і/або фізичного розвитку, наслідками травматичного досвіду, хронічного стресу та кризових станів. Воєнні події, поширення інклюзивної освіти, розвиток медико-психологічної та реабілітаційної допомоги зумовлюють потребу у підготовці психологів з огляду на одночасний вплив кількох чинників: переходу до компетентнісних освітніх стандартів і посилення вимог до результатів навчання; зростання потреби у психологічній допомозі в суспільстві внаслідок воєнних подій та тривалого стресового навантаження; цифровізації освітнього процесу та розширення дистанційних форматів взаємодії «психолог–клієнт/здобувач»; євроінтеграційних процесів і потреби співвіднесення української підготовки з європейськими підходами до якості освіти та професійних стандартів. Відповідно, конкурентоспроможність випускника-психолога дедалі більше визначається не лише теоретичною підготовленістю, а й здатністю діяти етично, доказово, в умовах невизначеності та у міждисциплінарній взаємодії.

Як відомо, нормативно-методичну основу підготовки психологів в Україні задають стандарти вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів за спеціальністю 053 «Психологія» [4; 5], а також стандарти якості в ЄПВО (ESG-2015) [8]. Паралельно існують професійні стандарти для суміжних/практичних сфер діяльності психологів (зокрема «Практичний психолог (соціальна сфера)» [2], «Практичний психолог закладу освіти» [3], «Клінічний психолог» [1]), що задають орієнтири трудових функцій і очікуваних компетентностей. На європейському рівні важливим маркером порівнюваності підготовки є стандарт EuroPsy та відповідні регламенти EFPA [6; 7], які підкреслюють значення практичного досвіду, супервізії та неперервного професійного розвитку.

Стандарти вищої освіти для бакалаврів і магістрів за спеціальністю 053 «Психологія» фіксують орієнтацію на результати навчання, загальні й фахові компетентності, а також вимоги до атестації [4; 5]. При цьому на рівні освітніх програм ключовим викликом залишається узгодження трьох складників: фундаментальної теоретичної підготовки; методичної грамотності (психодіагностика, консультування, психопрофілактика тощо) та реальної практичної готовності діяти в конкретних контекстах (зокрема, освітня сфера, соціальна сфера, сфера охорони здоров'я, кризові стани).

Слід зазначити, що європейські стандарти якості (ESG) акцентують увагу на студентоцентрованому навчанні, підтримці здобувачів освіти і забезпеченні якості освітніх результатів [8]. У професійній підготовці психологів це неможливо без системної практики: від спостереження та моделювання кейсів до поступового входження у професійні ролі під супроводом і супервізією кваліфікованих фахівців. Регламенти EuroPsy підкреслюють необхідність поєднання теоретичного й прикладного навчання, практики та подальшого професійного розвитку [6; 7]. Особливої уваги заслуговує інтеграція елементів рефлексії, етичного аналізу кейсів та усвідомлення меж власної компетентності, що створює підґрунтя для розвитку супервізійної культури вже на етапі навчання. Для України це означає доцільність посилення супервізійної складової у магістерських програмах (і, за можливості, елементів супервізійного супроводу в бакалавраті під час практик), а також чіткішого опису очікуваних результатів практик у термінах компетентностей.

Професійні стандарти «Практичний психолог (соціальна сфера)», «Практичний психолог закладу освіти» та «Клінічний психолог» задають модель трудових функцій, що може слугувати «містком» між результатами навчання та очікуваннями роботодавців [1; 2; 3]. На практиці часто виникає розрив між академічними курсами й реальними задачами фахівця (кризова комунікація, робота в мультидисциплінарній команді, документація, комунікація з родиною, робота з групою тощо). Отже, підвищення конкурентоспроможності майбутнього психолога доцільно забезпечувати через кейс-орієнтоване навчання; симуляції професійних ситуацій; інтеграцію етичних дилем у зміст освітніх компонентів та міждисциплінарні навчальні модулі.

Також не варто забувати, що дистанційні формати навчання і зростання онлайн-взаємодій у психологічній допомозі ставлять вимоги до цифрової грамотності, конфіденційності, захисту даних, коректного використання цифрових інструментів (включно з AI), а також до навичок встановлення меж і підтримання терапевтичного/консультативного контакту онлайн. ESG-2015 прямо фіксує, що цифрове навчання і нові форми доставки освіти є важливими сучасними викликами для систем якості [8]. Для програм підготовки психологів це означає потребу у «цифровому модулі» як обов'язковому компоненті (зокрема, етика онлайн-допомоги, цифрова безпека, межі компетентності, протоколи скерування та кризові алгоритми).

Таким чином, ми дійшли до конкретних висновків, які дозволяють глибше поглянути на підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі спеціальної та клінічної психології. Отже, підготовка психологів в Україні має потужний нормативний фундамент у вигляді стандартів вищої освіти, однак потребує більш чіткого «зшивання» результатів навчання з практичними компетентностями, супервізією та вимогами професійних стандартів.

Для забезпечення конкурентоспроможності випускника доцільно інституційно посилити практичну підготовку: більша питома вага практик, компетентнісні критерії оцінювання практики, супервізійний супровід та рефлексивні журнали практики. Не менш важливою є інтеграція європейських підходів до якості (ESG) та професійних орієнтирів EuroPsy як рамки для порівнюваності й мобільності випускників. І, наостанок, окремим пріоритетом має стати цифрова компетентність та етика онлайн-взаємодії, включно з базовими протоколами безпеки, межами відповідальності та механізмами скерування у кризових випадках.

Перспективи подальших досліджень вбачаються нами в емпіричній оцінці ефективності різних моделей практичної підготовки (супервізійні групи, симуляційне навчання, дуальні формати), а також у розробленні індикаторів конкурентоспроможності нового фахівця у галузі спеціальної та клінічної психології на перетині освіти, ринку праці та вимог якості.

Список використаних джерел

1. Професійний стандарт «Клінічний психолог» : затв. 25.05.2025. URL: https://register.nqa.gov.ua/profstandart/klinicnij-psiholog
2. Професійний стандарт «Практичний психолог (соціальна сфера)» : затв. 03.02.2021. URL: https://register.nqa.gov.ua/profstandart/prakticnij-psiholog-socialna-sfera
3. Професійний стандарт «Практичний психолог закладу освіти» : затв. 24.11.2020. URL: https://register.nqa.gov.ua/profstandart/prakticnij-psiholog-zakladu-osviti
4. Стандарт вищої освіти України: другий (магістерський) рівень, галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальність 053 «Психологія» : затв. і введ. в дію наказом МОН України від 24.04.2019 № 564. URL: https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-vishoyi-osviti-za-specialnistyu-053-psihologiya-dlya-drugogo-magisterskogo-rivnya-vishoyi-osviti
5. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальність 053 «Психологія» : затв. і введ. в дію наказом МОН України від 24.04.2019 № 565. URL: https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-vishoyi-osviti-za-specialnistyu-053-psihologiya-dlya-pershogo-bakalavrskogo-rivnya-vishoyi-osviti
6. EFPA. EuroPsy Regulations. 2025. URL: https://www.efpa.eu/sites/default/files/2025-07/EuroPsy%20Regulations%202025.pdf
7. EuroPsy | EFPA: European Standard in Psychology (overview). URL: https://www.efpa.eu/europsy
8. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). 2015. URL: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf